HƏRBİ JURNALİST "ŞEYTAN OVUNDA"

(Yerevan, Kəlbəcər, Laçın, Şuşa, Füzuli, Bakı)

⇨ Əvvəli ötən saylarda

Bayraqlara diqqətlə nəzər saldığımı görüb əlavə etdi: - Bunların içində Azərbaycan bayrağı da var. Çox çətinliyə düşəndə tez o bayrağı sancırıq tankımıza. Azərbaycan döyüşçüləri isə elə bilirlər ki, özününkülərdir. Sonra yavaş-yavaş öz işimizi görürük. Ancaq çox heyf ki, cavan-cavan azərbaycanlı uşaqları qırılırlar. Heç bığ yerləri də tərləməyib. Dörd-beş il döyüşənlər isə özləri "dobrovolno" araq içib, nəşə çəkirlər. Axı, onlarda da günah yoxdur. Elə vaxt olur ki, bizim özümüzü onlar elə sıxırlar ki, biz elə bilirik vse, bizə kones. Silahlarımızı, hətta ağırlıq olmasın deyə puşlatlarımızı soyunub qaçırıq. Yarım kilometrə kimi bizi qovub dayanırlar. Bir də görürük ki, geri qayıdırlar bir-birinə hay verə-verə. "Qardaşlar geri dönün, yuxarıdan prikaz gəlib". Başa düşə bilmirəm ki, əgər geri qayıdacaqlarsa, nəyə görə yüzlərlə cavanı qurban verirlər.

... Əşi, nə başını ağrıdım, müharibədir də. Öldü var, döndü yoxdur. Azərbaycanlılar da bu işdən dönmürlər. Bir dəfə snayper postlarımızı yoxlayırdım. Maraqlı bir hadisə baş verdi. Bir də gördük ki, bərk atışma başlayıb, ancaq birtərəfli. Bir nəfər də olsun erməni yox idi. Bir də gördüm ki, kolu-kosu, dağı-daşı darmadağın edirlər. Tozdan göz-gözü görmür. Əvvəl elə bildim ki, azərbaycanlılar dağı partladıb yol salmaq istəyirlər. Ancaq onu da başa düşə bilmədim ki, avtomat və pulemyot gülləsi ilə necə bu hündür zirvələri hamarlamaq olar. **Sonradan mənə kəşfiyyatda olan əsgərlərim bildirdi ki, sən demə, cəbhəyə gəlmiş bəzi kino-telejurnalistlər süni "qəhrəmanlıq" səhnəsi yaradıb bu "igidliyi" lentə alırlar. Nəticədə isə bu "qəhrəmanlar" hərbi sursatların və güllələrini boşaldıb, özlərini erməni gülləsinin qurbanı edirlər.**

"Pələnglərin" yaxınlaşmasına az qalmışdı. Ekspedisiya korpusunun "T-80" markalı kəşfiyyatçı tankını tərk edib, ağaclığa sarı qaçdım. Dərələrlə gizlənə-gizlənə bir-iki kilometr irəli gedib çayı keçdim. Çayın başqa sahilində Kəlbəcərin evlərinin bir hissəsi artilleriya zərbələrindən viran edilmişdi. Moskva vaxtı ilə 12.30-da çarəsiz qalmış Kəlbəcər torpağında ilk dəfə olaraq kameramı işə saldım. Şəhərin mərkəzində yerləşən meydana gəldim. Xaçaturun dediyi kimi saat 13:00-da tankların səsi şəhəri bürüdü. Mən gizləndim. 2 BTR, 1 BMP və 1 tank gəlib ortada dayandılar. Əsgərlər hərbi maşınlardan boylanaraq ətrafı gəzirdilər. Mühasirədə qalmış dinc əhalinin bir yerə baş götürüb qaçmağa başladı. Tankın üstündəki əsgərlər isə biri-biriləri ilə ucadan "sporlaşırdılar". Nəhayət, bir rus əsgəri meydanda yerləşən böyük binaların kəlləsinə "Qarabağın erməni bayrağını" sancdı. Sonra mənə aydın oldu ki, əsgərlərdən heç kim istəmirdi ki, tankdan düşüb bayrağı sancsın. Snayper gülləsinin qurbanı olmaq istəmirdi.

Beləliklə, saat 13:00-da erməni bayrağı Kəlbəcərin qoynunda tənbəl-tənbəl asılı olaraq qaldı. Dalğalanmaq fikrində olmayan bu "şanlı" bayraq çox miskin görünürdü. Kəlbəcərin boş küçələrində, darmadağın edilmiş idarə və təşkilatların həyətlərində çoxlu meyit vardı. Evləri alovlanaraq yanan görəndə sanırsan ki, burada on illərdir ki, müharibə gedir. Həlak olmuş kəlbəcərlilərin sayı 7-8 mindən çoxdur. Həyətlərin bilində mal tövləsinə qaçan bir qıza rast gəldim. Yazıq qızın üst-başı cırılmış, sifətində qurumuş qan isə uzaqdan görünürdü. Tövləyə girdim. Axurun içində gizlənən bu qızın gözlərində qorxu var idi. Mən ona "qorxma" dedim. Qız mənim çantama 3 ədəd təndir çörəyi, 2 kiloya qədər motal pendiri qoydu. Biz yola düşdük. Kəlbəcərdən çıxıb Şollara tərəf yollandıq. Gəlib iki çayın birləşdiyi yerdə tayaların yanında bir ana və oğlan uşağının meyitini gördük. Qız bildirdi ki, bu görünən kənd Mozkənddir. Həmin çaydan bir az aralanıb Zülfüqarlı kəndinə çatırıq. Kəndin camaatı kimi araba ilə, kimi piyada Abdullauşağı kəndinə sarı gedirlər. Bir neçə qız və gəlinin toplaşdığı yerə yaxınlaşdıq. Onlarla birgə çayın o biri tərəfinə keçib, Əsrik kəndinə gəldik. Kəlbəcərli qız ilə vidalaşdım. Onlar qərb istiqamətinə - Ağcakənd və Oruclu kəndlərinə tərəf getdilər, **mən isə Tutqun deyilən çayın kənarından keçən xırda bir yol ilə Əmirzah kəndinə çatdım. Kənd tamamilə boş idi. Oradan keçib Xollarlıya gəldim. Həyətdə təndirin yanında oturub oxşayıb-ağlayan bir qoca qadına rast gəldim. O, mənə dedi ki, bütün əhali kəndi tərk edib Başlıbelə gedib. Kəndin aşağısından keçən yollar palçıq olduğu üçün qadının göstərişi ilə tövlədən qara bir eşşək götürdüm. Bayıra çıxdım və nənəyə dedim ki, mən tilovdan tutacam, siz ayləşin yavaş-yavaş gedərik camaatın içinə.** Qarı razılıq vermədi. "Oğlum, bu evdən həyat yoldaşımın və bir qızımın meyiti çıxıb, mən də burada ölməliyəm, heç yerə getməyəcəyəm". Mən qarını nəyin bahasına olursa-olsun aparmalıydım. Məcbur olub dedim: "Nənə, mən bu yerləri tanımıram, xahiş edirəm, mənimlə Başlıbelə gedəsiniz". 80-85 yaşlı bu nənəni gətirib hələ əhalisi olan Başlıbel kəndinin evlərinin birində saxladım. Bu kəndin camaatı da hazırlaşmışdı qaçmağa. Hökumətdən göstəriş var, - deyə məni başa saldılar. Qoca nənə ilə xudahafizləşdim və halallıqla eşşəyi götürüb yola düşdüm. **Bir neçə saatdan sonra Çovqar kəndinə çatdım. Yolda bir neçə meyitə rast gəldim, yəqin ki, soyuqdan ölənlər idi. Mənim getdiyim Dəlidağ zirvəsinin şərq hissəsi ilə çoxlu adam öz yaşadığı yerləri tərk edərək cənuba doğru yollanırdı. Zirvədən arabir güllə səsləri eşidilirdi. Buradan aralanıb Qoturdaş adlı dik zirvəyə yaxınlaşdım. Zirvənin ətəyindən axan çayın sahilində yaxşı bir yer axtarıb dincəlmək qərarına gəldim. Çox yorulmuşdum, uzanan kimi yuxu məni tutdu.**

Aprelin 1-də cümə axşamı saat 10-12 radələrində Minkəndin başlanğıcında bir həyətə girdim. Ev sahibini səslədim. Heç kim cavab vermədi. Küçə boyu evlərin dağılmasını, tayaların yanmasını görəndə yadıma 14-15 il bundan qabaq Kambocadakı Pol-Pot ilə Yenq Sarinin törətdikləri hadisə düşdü. Elə bil ki, günəşin hənirtisindən yeri-göyü yanan Kamboca çölləri ilə addımlayırdım. Xeyli getdikdən sonra böyük bir dərəyə enməli oldum. Çıraqlı, Mişni, Sonasor, Mollalar, Hoçaz kəndlərindən ötəndən sonra "əfsanəvi" Laçın qəsəbəsi gözümə dəydi. Laçına sarı irəlilədim. Gecə saat 2-3-ə yaxın idi. Qəsəbənin mərkəzində yerləşən inzibati binaya yaxınlaşdım. İçəridə bir neçə adam oturduğunu gördüm. Pəncərədən kim isə boylandı. Ancaq məni görə bilmədi. Çox qaranlıq idi. Yola çıxdım ki, buradan uzaqlaşım. Bir yük maşını gəlib yanımda dayandı və ermənicə hara getdiyimi soruşdu. Mənim rusca cavab verdiyimi görüb dedi: - Stepanakertə gedirəm, gedirsənsə, otur. Mən maşına oturdum. Sən demə, mənim çıxdığım inzibati idarədə ermənilərin hərbi nəzarət məntəqəsi yerləşdirilib və sürücü elə bilib ki, mən onların yanında idim. Kameramla maraqlanıb kimliyimi soruşdu. Söhbətinə belə başladı: "Mən də uşaqlıqda arzu edirdim ki, kinoçəkən olum. Amma kasıbçılığın üzü qara olsun, imkanım olmadı, gedib kolxozda fəhlə işlədim. Əsgərlikdə isə sürücülük kurslarını bitirdim. 28 ildir ki, sürücü işləyirəm". Mənimlə yaxından tanış oldu və dedi ki, məni heç yerə buraxmayacaq, dağların başı ilə olsa da Stepanakertə, öz evlərinə qonaq aparacaq. Dedim ki, heç cür gedə bilmərəm, vaxtım çox azdır. Göytala və Zarıslı kəndlərini ötüb Daşaltıya çatanda hərbçilərin postunu görərək, maşını tez şimala gedən cığıra döndərdi. Xəlifəli adlanan bir məntəqəyə çatdıq. Çayın o biri tərəfində Şuşa idi. Maşını çayın içinə sürüb o tərəfə keçmək istədik. Amma içərisində sement dolu maşın çayın lığına girib "arxayınca" oturdu. Səhərə kimi kabinədə elə oturduğumuz yerdə yatdıq.

Beş yaşlı Bənövşə Şuşada əsirdir. Aprelin 2-də səhərə yaxın çayın kənarındakı qayanın arxasından bayquş səsinə oyandım. Aşot arası kəsilmədən xoruldayırdı, bərk yuxuda idi. Kabinənin içərisindəki balaca bacadan arxaya nəzər yetirdim. Maşında aşağıdan səliqə ilə taxta qutular yığılmışdı. **Onların üstündən isə üç sıra "sement" kağız kisələr qoymuşdu.** Belə qutulara çox yaxşı bələd idim. Onun içindəkilər Kalaşnikov tipli (AKMS) avtomat silahlardır. Təxminən 40 qutu olardı. Ehmalca kabinədən düşüb qayanın arxasına keçərək dərəyə endim. Saat 8-ə yaxın artıq bir ilə yaxın erməni ordusunun əlində olan Qarabağın ürəyi, Azərbaycanın beşiyi sayılan Şuşa şəhərinə yaxınlaşıram. Bu şəhərin havası düz 11 ay bundan qabaq 1992-ci il may ayının 2-də də bugünkü kimi tutqun idi. Kimsəsiz qalmış övladlarını itirmiş ana kimi bu gün Şuşa için-için ağlayırdı. Şəhərin yaraşığı və onun ən canlı yeri sayılan bazar bomboş idi. Bazardan bir az kənarda toplaşanlara yaxınlaşdım. Stepanakertdən təzə erməni ailələri gəliblər. Onlar Krasnodar və Stavropolda sığınacaq tapmış Sumqayıt və Bakı ermənilərindir. İndi bu ailələrin başçıları Şuşanın "erməni rəhbərliyinin" nümayəndəsi ilə şəhəri gəzib istədikləri evi seçə bilərlər. "İkarus" tipli avtobuslarla gələn bu erməni qaçqınlarının sayı 120-130-a qədərdir. Ümumiyyətlə, Şuşada hazırda 1500-dən çox evə ermənilər girib yaşayırlar. Deyilənlərə görə qondarma "Dağlıq Qarabağ respublikası"nın qanununa əsasən zəbt olunmuş Şuşa dövlət tərəfindən qorunur və çalıb-çapmağa yol verilmir. Amma əksinə, burada yaşayan ermənilər indi varlılar siyahısında gedirlər. Çünki onlar şəhərin bütün evlərinə soxulub bəyəndikləri şeyləri öz dədə-baba malları kimi götürüb daşımışlar.

Şuşanı indi tanımaq olmur. Küçələrdə tör-töküntü keçən ildən qalmaqdadır. Heç bir təmizlik işləri görülmür. Mənə elə gəlir ki, ancaq şəhərin küçələrində ağaclardan tökülmüş keçən ilki yarpaqlar erməni rəhbərləri tərəfindən qorunur. Şəhərin yaxşı evlərinin qapı və pəncərələri çıxarılıb, bəzilərinin hətta sürahiləri də sökülüb. Gündüz saat 14.30-da Şuşada yaşayan ermənilər mərkəzə toplaşmağa başladılar. Sən demə, Stepanakertdən "hökumət adamı" xoş xəbər gətirib. O, ortada dayanmış "İkarus" avtobusunun üstünə çıxaraq ucadan deyirdi: - Əzizlərim, sizi təbrik edirəm. Artıq biz Azad və Böyük Ermənistanın ayrılmaz hissəsiyik. Yarım saat bundan əvvəl bizə xəbər çatdı ki, bu gün, cümə günü aprel ayının 2- də yerli vaxtla saat 13-də "Qarabağın cəngavər pələngləri" Kəlbəcəri tamamilə mübarək əllərinə keçiriblər. İndi Kəlbəcərin bütün zirvələrində Böyük Ermənistanın şanlı bayrağı dalğalanır. Beləliklə, qəhrəman ordumuzun "cümə əməliyyatı" bizim qələbəmizlə başa çatdı.

650-700 nəfərə yaxın erməninin "qələbə mitinqində" Ermənistandan və Rusiyadan gəlmiş jurnalistlər də vardı. Onların içində keçmiş bakılı jurnalistlər də gözümə dəydi. Məni görməsinlər deyə oradan getməli oldum. Şəhərdə bu mərasimin keçirilməsi mənim xeyrimə oldu. Əgər mənim kimliyimi yoxlayan olsa, bayrama gəlmişəm, deyə bilərdim. Amma belə şey haqda məndən başqa heç kim fikirləşmirdi. Yəni, mənim kimliyim heç kimə lazım deyildi. Müharibə elə bil ki, Şuşa ətrafında yox, Fələstində gedirdi. Gözəl Şuşanın zir-zibilli küçələrini gəzirəm. Yanımdan keçən bir erməni məni günorta yeməyinə dəvət elədi. Çox ac idim və yorulmuşdum. Minnətdarlığımı bildirib, həyətə girdim.

Kaş bu həyətə daxil olmayaydım. Kaş bu həyətə girəndə snayper gülləsinin qurbanı olaydım. Dünyanın ən qızğın və qaniçən nöqtələrində olub, qırğın-qiyaməti çəkdiyim zaman mənim kameram belə kadrları lentə almayıb.

- Əmi can, nə olar, məni də apar da. Sən allah, məni mamama apar. Mən sənə öz balamı bağışlayaram. Sən də onu öz qızına aparacaqsan - deyə bir qız uşağı mənə öz gəlinciyini uzadırdı. - Al, əmi can al, mamam məni görsə sənə çoxlu pul verər, əmili. Məni də özünnən götür. Ma... mama... ma!

Bu naləni mən həmin yerdən ayrılarkən lentə aldım. Əhali şəhəri tərk edən vaxt güllə səsinin qorxusundan çarpayının altında gəlinciyini qucağında sıxaraq gizlənmiş bu balaca qız nə anasının, nə də atasının adını bilir.

- Biz onu tapanda həyətdə ağacların altına sərilmiş döşəyin üstündə yatmışdı. Götürüb evə gətirdik. Bir neçə gün tək-tənha və ac-susuz qalmış uşaq bərk xəstələnmişdi, - deyə milliyyətcə gürcü olan bu gəlin özünü saxlaya bilməyib ağlaya-ağlaya danışmağa başladı. Videokameranı götürüb çəkmək istədim. Ər-arvad ikisi də qollarımdan tutub xahiş elədilər ki, lazım deyil. Amma qoltuq cibimdə olan "Soni" (reportyor diktafonu) öz işini görürdü. - Cürbəcür dərmanlarla və necə deyərlər türkəçarə ilə uşağı sağaltdıq. Soruşurduq ki, neçə yaşın var? Əlini yuxarı qaldırıb baş barmağını bükürdü: - yəni dörd. Allaha şükür ki, indi xəstələnmir, - deyə üç dəfə kənara tüpürdü. - Biz uşağı may ayının 9-da tapmışıq... Ona görə də mayın 9-da onun ad gününü - 5 yaşını qeyd edəcəyik - gürcü qızı gülümsünərək əlavə etdi.

Bu beynəlmiləl "erməni" ailəsinin taleyi də maraqlıdır. Həm uşağın, həm də ailənin təhlükəsizliyini qorumaq üçün onlar haqqında geniş məlumat verməməyi özümə borc bilirəm. Uşağın ata-anasına, qohum əqrəbasına, ümumiyyətlə, əziz oxucularımıza təsəlli vermək üçün qeyd etməliyəm ki, Bənövşə mərhəmətli insanlar arasında yaşayır.

⇨ Davamı var

S.Əcirli